

Nina PEJIČ

Razumevanje vzpona Kitajske v znanosti o mednarodnih odnosih

Povzetek

Vzpon Kitajske kot velike sile predstavlja enega največjih izzivov za akterje, delujoče v mednarodni skupnosti, v znanstveno pa je vnesel nov diskurz o njegovih implikacijah in željo znanstvenikov po razlagi novih dinamik. Vzpon Kitajske je tako vir fascinacije kot tudi negotovosti za znanstveno skupnost: pregledni članek reflektira na pojasnjevalne okvirje, ki jih omenjena znanstvena skupnost uporablja za razlago novih sprememb v mednarodni skupnosti in se pri tem osredotoča na vodilne avtorje v disciplini. Članek ponudi pregled argumentov, s katerimi avtorji podkrepijo svoje pristope do vzpona Kitajske, ter jih kategorizira v tri podskupine (ekonomske, varnostno-vojaške in ideološke). Sklene, da sta za razumevanje vzpona Kitajske potrebna celostni in pluralistični pregled argumentov ter hkrati bolj intenzivna integracija manj vplivnih (in nezahodnih) pogledov, prisotnih v znanosti o mednarodnih odnosih.

Ključne besede: Kitajska, vzpon velesil, percepcije, znanstvena skupnost

Abstract – Understanding the rise of China in the IR scientific community

China's ascendance as a great power represents one of the biggest challenges for the rest of the international community and has correspondingly introduced a new discourse on the implications of this rise, engaging scientists to explain the new dynamics.

The rise of China is a source of fascination as well as uncertainties for the scientific international relations (IR) community: the following article reflects on the explanatory frameworks used by this community to describe the changes in the international order. The article offers the overview of the arguments used by academics to support their view or narration towards the rise of China and categorizes them into three subgroups (economic, security-military and ideological arguments). The article concludes that understanding the rise of China requires an integrated and pluralistic review of arguments, and at the same time a more intensive integration of less influential (and non-Western) narratives present in IR.

Keywords: China, rise of great powers, perceptions, scientific community

1 Uvod

338

Vstop Kitajske na globalni oder velikih sil konec sedemdesetih let prejšnjega stoletja je označen kot eden od najpomembnejših procesov v moderni svetovni zgodovini (Shambaugh 2006; Xing 2006; Bergsten et al. 2008; Ross in Feng 2008), ki danes dominira svetovno varnostno agendo in tako predstavlja enega največjih zunanjepolitičnih izzivov na Zahodu v 21. stoletju (Callahan 2005). Možne implikacije kitajskega vzpona so predmet družboslovnih razprav, ki so za znanstveno skupnost tako vir fascinacije kot negotovosti (Kennedy 1987; Ferguson 2004; Jacques 2009; Goldstein 2005; Shambaugh 2006; Kang 2007; Kurlantzick 2007; Lampton 2008). V slednji zaznamo previdnostni podton, ki ga Roy (1996) poimenuje »sindrom kitajske grožnje« in celo demonizacijo (Bernstein and Munro 1997; Carpenter 2005; Mearsheimer 2006).

Znanstvena skupnost je proizvedla ogromno interpretacij, ki ustvarjajo okvir za razlago vzpona Kitajske, manj pa vemo o odnosu same znanstvene skupnosti do tega vprašanja.¹ Znanstvene skupnosti so najpomembnejši akterji, odgovorni za zbiranje in artikulacijo znanja, njegovo interpretacijo ter diseminacijo. Prav epistemske skupnosti s svojim delovanjem zagotovijo nove razlage znanja, ki bralcem, tako laikom kot strokovnjakom, omogočijo razumevanje sveta in s tem ustvarjajo vodilne oz. vplivne kolektivne družbene percepcije (Capra 1975; Hofstadter 1979; Ferguson 1980). V svoje delo znanstveniki namreč vključujejo subjektivne elemente znanstvene analize družbenega življenja, ga vrednotijo na podlagi določene perspektive oz. uporabe široke palete stališč in trditev, specifične metodologije, izbire dogodkov – teh

1 Znanstvena skupnost seveda predstavlja večjo skupnost, kot bo opazovana v tem članku, ki je zaradi obsega metodologijo prilagodil na vodilne avtorje (več na naslednji strani). Ti večinoma (ne pa v celoti) predstavljajo t. i. »zahodno« znanstveno skupnost.

in ne katerih drugih (Holsti 1998; Acharya in Buzan 2007).² Nobena empirična analiza ni brez teoretičnih predpostavk (Moses in Knutsen 2007), in v družbenih vedah ne obstaja nobena razlaga, ki bi bila preprosto naravna selekcija podatkov, ki »bi nam nevtravno spregovorili« (Guzzini 2001, 98). Prispevek tega članka bo pregledati slednje vodilne argumente, ki polagajo določeno vrednostno sodbo na vzpon Kitajske: torej razumeti odnos, ki ga v zvezi z vzponom Kitajske vzpostavlja znanstvena skupnost. Pri tem se bo oprl na ključni opisni raziskovalni vprašanji: kako vzpon Kitajske razume znanstvena skupnost in kakšne značilnosti imajo znanstvena dela, osredotočena na to tematiko? Ali povedano natančneje, s katerimi argumenti znanstveniki svojo literaturo podprejo in kako lahko te argumente kategoriziramo?

Prav pregled teh argumentov in njihova kategorizacija sta nujna dejavnika, da lahko primerjalno izzovemo rigidne pojasnjevalne strukture ter razumemo vzpon Kitajske bolj celostno. Cilj tega članka torej ni, da se opredeli do »pravilnega« pristopa, temveč skozi pluralistični pristop razumeti, na kakšnih predpostavkah znanstvena skupnost, ki proučuje vzpon svetovne velesile, gradi generalizacije in pojasnjevalne okvirje za razlago podatkov. Nekateri avtorji že poudarjajo pomembnost takšnega pristopa. Ferguson (2015) poudarja pomembnost raznolikosti v znanosti o mednarodnih odnosih, Jackson (2011) izpostavi pomembnost pregleda in zavedanja o šibkosti in zmožnosti vsakega raziskovanega teoretičnega pristopa. Na primeru Kitajske pomembnost odmika od enega teoretičnega pristopa, kot poudarjajo Yee in Storey (2004), Acharya in Buzan (2007) ter Acharya (2009). Uporabljena metoda tega članka bo zatorej pregled argumentov, uporabljenih s strani vodilnih znanstvenikov in znanstvenic, ki se s problematiziranjem implikacij vzpona Kitajske najbolj intenzivno ukvarjajo.³ Vodilni avtorji (*opinion makers*) so bili identificirani s pomočjo referenčnih podatkovnih baz (*Web of Science* ter *Google Scholar*) za

- 2 Kuhn (1970) poudarja, da je eden od načinov dela znanstvenikov prav (re)interpretacija rezultatov – dejstev –, ki so bila pridobljena z opazovanjem sveta okoli njih. To predstavi s simbolom sestavljanke: avtor poljubno izbere dejstva, ki so zanj relevantna (torej temeljijo na njegovi subjektivni presoji njihove vrednosti za študijo), in jih »zloži« na način, da pripeljejo do določenega zaključka. Predpostavke, ki so tako ustvarjene, lahko predstavljajo teoretično šolo, ki ima določen razlagalni okvir (npr. realizem predpostavlja države kot najpomembnejše akterje v mednarodni skupnosti, zato se osredotoča le na dogodke, ki so na ravni analize države).
- 3 Te so bile identificirane skozi vodilne avtorje na področju in dodatno čez kvalitativni pregled posebnih izdaj uveljavljenih revij s področja, posvečenih pregledu implikacij kitajskega vzpona iz različnih teoretskih perspektiv: *Review of International Studies*, januar 2005 (rezultat Foruma o Kitajski, organiziranega s strani *Review of International Studies*); *International Studies Review (ISA)*, december 2008; *International Studies Review (ISA Presidential Special Issue)*, marec 2016.

področje mednarodnih odnosov in mednarodne varnosti, kjer so bili najvplivnejši avtorji identificirani kvantitativno: glede na število navedb njihovih del (ključna beseda: Kitajska) ter višino faktorja vpliva (*impact factor*) založb in revij (vsaj prvi kvartal Q1 glede na vpliv), v katerih so bila ta dela objavljena. Članek je torej metodološko delno omejen oz. se zaradi omejitev v obsegu osredotoča le na avtorje, okoli katerih se znanstveni diskurz najbolj intenzivno odvija in ki padejo v okvir metodologije članka, medtem ko določene percepcije in manj citirane avtorje prepušča prihodnjim razpravam na tematiko (glej npr. Berik idr. 2008; Li 1994; Li 2008).⁴ Avtorji so bili nadalje umeščeni glede na njihov pristop k vprašanju vzpona Kitajske in vpliva tega vzpona na globalni red: kvalitativna analiza sekundarnih virov, tj. publikacij teh avtorjev, je sestavljena iz pregleda argumentov, s katerim se opredeljujejo do tematike in njihove sinteze. Argumente nadalje članek horizontalno kategorizira glede na njihovo vsebinsko podlago. Članek tako v prvem delu naslavlja vse štiri poglede na vzpon Kitajske v mednarodni skupnosti in implikacije tega vzpona na druge akterje ter mednarodni red, v drugem delu pa se osredotoča na iskanje presečišča med argumenti in vsebinsko kategorizacijo teh argumentov.

2 Boj za moč

Del avtorjev se vprašanju Kitajske približa skozi vprašanje vzpona in padca velikih sil kot osnovne spremembe v razvoju meddržavnih odnosov.⁵ Vzpon Kitajske kot naslednje potencialne velesile v anarhičnem mednarodnem sistemu je razumljen v kontekstu konca bipolarnosti in začetka unipolarnega sistema po razpadu Sovjetske zveze konec osemdesetih let prejšnjega stoletja (Gertz 2000). Charles Krauthammer (1995) je po revolucijah in valu razglasitev neodvisnosti na ozemlju vzhodne Evrope v letih od 1989 do 1991 med prvimi trdil, da bo vodstvo v novem unipolarnem svetu prevzela nova velesila,

4 Berik, Dong in Summerfield (2008) se v svojem prispevku ukvarjajo s prehodom Kitajske od socialistične do kapitalistične ekonomije, odpiranjem mednarodni trgovini in investicijami skozi oči feministične teorije – spolno obarvanih procesov in rezultatov, povezanih s kitajskimi reformami po letu 1992. Njihov zaključek je, da je imelo odpiranje ekonomije škodljiv učinek na žensko zaposlenost in preostale osnovne kazalce spolne neenakosti. Li (1994) v svoji knjigi *Kapitalistični razvoj in razredna bitka na Kitajskem (Capitalist Development and Class Struggle in China)* analizira vzpon in reforme Kitajske z vplivom na mednarodno skupnost skozi marksistični okvir. Li (2008) v svojih poznejših delih, npr. *Vzpon Kitajske in zaton kapitalistične svetovne ekonomije (The Rise of China and the Demise of the Capitalist World-Economy)*, predstavi vzpon Kitajske skozi teorijo svetovnih sistemov (Wallerstein 1974).

5 Del te razprave je odlično povzet v knjigi Yee in Storey (2002) *China Threat: Perceptions Myths*.

Združene države Amerike (ZDA).⁶ Ob sedanjih spremembah na podlagi ekonomske moči, z drugimi spremembami, ob ekonomskem vzponu druge velike sile, Kitajske, avtorji (Kristof 1993) na podlagi zgodovinskih lekcij nakazujejo, da bo hitra ekonomska rast kot del materialne strukture velike in močne države spodbudila velikanske spremembe v unipolarnem svetu. Ekonomska podlaga bo namreč povečala zmogljivosti Kitajske; te pa namreč veliko bolj kot sama zavestna želja države po prevladi predeterminirajo nezadovoljstvo s trenutnimi strukturami moči v mednarodnih odnosih.

Kitajska ima najhitreje rastoče gospodarstvo na svetu, kar lahko pomeni tudi najhitreje rastoči vojaški proračun [...]. Kitajska je v postopku preobrazbe iz šibkega v močnega. Imela bo priložnosti narediti, kar hoče, in ne, kar mora (Kristof 1993).

Waldron (2005) v svoji razpravi v *Review of International Studies* posebej poudarja prav ekonomski element: nezdravo navezanost velike ekonomije na izvoz, ki so produkt tujih investicij v cenejšo delovno silo na Kitajskem, namesto povečane domače porabe. Manko domače porabe vodi k posojilom domačim podjetjem s strani državnih bank, ki ne bo povrnjen in lahko dolgoročno ogrozi celoten svetovni bančni sistem, če se Kitajska ne bo uspešno prestrukturirala. Druga grožnja je intelektualna lastnina, kjer Kitajska dokazuje, da ne igra po pravilih (ibid.). To je v nasprotju s teorijami »mirnega vzpona Kitajske«, ki ga poudarjajo predvsem kitajski avtorji (Bijian 2005). Vendar pa predvsem avtorji, ki sami sebe umeščajo v realistično teoretično šolo mirnega vzpona, ne predvidevajo kot mogočega, tudi če Kitajska to perspektivo v svojih zapisih večkrat poudari (Mearsheimer 2010, 383). Mearsheimer (2010) poudari, da države ne morejo biti nikoli prepričane o namenih drugih držav in z visoko stopnjo gotovosti vedeti, ali se nasprotnice ukvarjajo z revizionizmom svoje države ali želijo ohraniti *status quo*. Namenov namreč ni mogoče empirično preveriti, za razliko od vojaških zmogljivosti, ki jih lahko vidimo in štejemo.

Kitajska ne nadomešča Sovjetske zveze kot grožnja Združenim državam Amerike. Namesto tega vzhaja kot ločen in drugačen izziv, s katerim se bo težje spopasti, saj v očitnem nasprotju s Sovjeti Kitajci niso mogočna vojaška moč, utemeljena na šibkem gospodarstvu, temveč močno gospodarstvo, ki šele ustvarja vojaško moč (Bernstein in Munro, 1997).

Del avtorjev torej poudarja radikalno negotovost pri določanju prihodnjih namenov katerekoli velike sile, vključno s Kitajsko, zato je najboljši način, da se država zavaruje, tisti, ki ji omogoča, da je močnejša od vseh drugih držav

6 Paul Kennedy (1987) je sklenil, da država ekonomsko zamre zaradi strateške preobremenjenosti, tj. ima preveč strateških zadolžitev, iz česar sledi isti sklep.

(ibid.). Natančneje, idealna situacija za vsako veliko moč je biti najmočnejša sila v sistemu, kar pomeni, da je njeno preživetje zagotovljeno. Tako kitajska naraščajoča moč vsebuje tudi ekspanzivno težnjo po spreminjanju *statusa quo*, s tem pa zmoti obstoječi mednarodni red in ogroža trenutno velesilo, ki red ustvarja in izkorišča za svoje nacionalne interese (Layne 2018). Država v vzponu bo za spremembo *statusa quo* na interesnih področjih uporabila vsa svoja sredstva, kar bo neizogibno vodilo v konflikt (Bernstein in Munro 1997). Kitajska rast torej destabilizira regionalno varnost, saj z razvojem svoje ekonomske moči in željo po spremembi *statusa quo* vlaga več tudi v svoje tehnološke zmožnosti in vojaško moč, kar bo vodilo k napetostim v regiji (Roy 1996). Kot poudarjajo avtorji teorije prenosa moči (*power transition theory*)⁷ (Organski 1961; Kim in Gates 2015), so pretekle izkušnje, kot so Peloponeška vojna in obe svetovni vojni pokazale, da je takšna situacija v večini primerov neizogibna (Allison 2017).

Garver (1992), Friedman (1997), Ross (2000) in Whiting (2001) to potrdijo z izbrano empirijo: poudarjajo, da so se kitajske težnje po teritorialni ekspanziji v regiji pokazale že konec osemdesetih let prejšnjega stoletja: v marcu 1988 je Kitajska zavzela šest vietnamskih otokov in potopila vietnamske transportne ladje (Garver 1992), v februarju 1992 je sprejela zakon, ki je podprl njene ambicije po nadzoru ribištva in naravnih virov v Južnokitajskem morju ter ambicije na otokih v Vzhodnokitajskem morju, februarja 1995 pa zavzela prve filipinske grebene, kar je prvič vodilo do spora med Kitajsko in Aseanom. V istem letu je Kitajska začela izvajati tudi oborožene vaje v Tajvanski ožini. Friedman (1997) in Ross (2000) se pri tem sprašujeta, ali je Kitajska pripravljena uporabiti silo proti lastnim sonarodnjakom. Hkrati Ross (2000) poudarja, da mora Kitajska izkoristiti svoje zmožnosti prevlade že z vidika stroškov – če tega ne stori, bo njene potenciale izkoriščala druga sila, kar je že doživela v 19. stoletju, in to prav zato, ker ni dosegla *statusa* velike regionalne sile, medtem ko so evropske države in Japonska dosegle podoben status. Da bi se izognila še enemu stoletju sramote in ponižanja, bo Kitajska morala doseči status velike sile (Hutchings 2001). In ne nazadnje, kot opozarja Kristof (1993), je takšno obnašanje za velike sile normalno, saj si noben svetovni vodja, komunistični ali katerikoli drugi, ne more privoščiti odpovedati se Hongkongu, Tajvanu, Južnokitajskemu morju ali otočju Diaoyu. Vsaka država, ki bi se znašla v takšni

7 Nove velesile se pojavijo, ko dosežejo industrializacijo, kar vodi v spremembo ravnotežja moči med državami. Je glavni dejavnik, ki povzroči nestabilnost v obstoječem sistemu. Nova vzhajajoča moč grozi stari konfiguraciji dominacije. Če tiste že uveljavljene sile ne uporabijo preventivnih ukrepov, bo nova izzivalka razširila svoj regionalni vpliv in hegemonijo tudi na globalni ravni. Kitajske tako na neki stopnji ni več mogoče ustaviti (Organski 1961; Kim in Gates 2015).

situaciji, kot se je Kitajska, bi želela izboljšati svoje vojaške zmožnosti (Kugler 2006; Goldstein 2007).

Kitajska je po prepričanju dela znanstvene skupnosti torej le velika sila, ki se pač obnaša kot velika sila (Mearsheimer 2014, 466): z ekonomskim vzponom je pridobila več poguma za udejstvovanje kot velika sila, hkrati pa tudi več priložnosti in zmožnosti za uveljavljanje svojih interesov s silo, kar se po mnenju teh avtorjev ne razlikuje od »vzorcev vladanja Velike Britanije v 19. stoletju ter vzpona Sovjetske zveze, nacistične Nemčije, imperialne Japonske in Amerike v 20. stoletju (Roy 1996, 762)«. Pri tem pa je bistveno, da so se ZDA za pridobitev regionalne velesile trudile več kot stoletje in bodo zato poskrbele, da nobena druga velika sila ne dominira v Aziji ali Evropi, tako kot sama dominira zahodni polobli (Christensen 1999; Mearsheimer 2010). Povečani politična in vojaška moč Kitajske bi lahko spodbudili tudi ameriško zaveznico Japonsko v ponovno militarizacijo, kar naj bi vodilo v ponovno vojaško napestost v regiji (Friedberg 1993; Kim in Gates 2015).

Se lahko Kitajska povzpne mirno? Moj odgovor je ne. Če Kitajska nadaljuje z impresivno gospodarsko rastjo v naslednjih nekaj desetletjih, bosta ZDA in Kitajska začeli intenzivno tekmovanje, s precejšnjim potencialom za začetek vojne. Večina kitajskih sosed, vključno z Indijo, Japonsko, Singapurjem, Južno Korejo, Rusijo in Vietnamom, se bo pri tem pridružila ZDA, da omejijo in zadržijo moč Kitajske (Mearsheimer 2006, 160).

Odnos, ki ga poudarjajo omenjeni avtorji z naštetimi argumenti, je zaznamovan tudi z normativnimi elementi. Kristof (1993) in Miles (2001) poudarjata, da problem Kitajske ni le v odsotnosti demokratičnega režima (Timperlake in Triplett 1999)⁸, temveč zasleduje bolj subtilen argument, ki se nanaša na povečevanje nacionalizma na Kitajskem kot glavnega vira potencialnih konfliktov z drugimi narodi. Tako Kristof (1993) kot Fravel (2010) nadalje izpostavita, da Kitajska ni demokratična država, ne spoštuje človekovih pravic, ne omogoča prostega dostopa do informacij, ne spoštuje mednarodnega prava ter ne čuti odgovornosti do globalnih težav. Whiting (1995) temu doda še, da se je največji premik v odnosu med Kitajsko in ZDA zgodil na Trgu nebeškega miru v letu 1989, ki je dramatično končal kitajsko-zahodne medene tedne v času, ko je bil Deng Xiaoping na Zahodu cenjen zaradi programa ekonomske liberalizacije (Whiting 1995).

8 Timperlake in Triplett (1999) bolj natančno napišeta, da Kitajska je in bo pripravljena narediti vse za ohranitev komunistične vladavine na Kitajskem. V referenci na incident na Trgu nebeškega miru zapišeta: »Na kocki je bilo preživetje komunizma na Kitajskem – in vodstvo je bilo pripravljeno zagrešiti katerikoli zločin, da sistem preživi.«

3 Močna Kitajska služi vsem

Drugi avtorji se zavzemajo za prevlado drugačnega pogleda na vzpon Kitajske (Klintworth 1984; Li 1999; Friedberg 2005). Li (1999) trdi, da je izziv hitro rastoče Kitajske pri predvidevanju stabilnosti v azijsko-pacifiški regiji in zunaj nje odvisen od pričakovanih kitajskih odločevalcev, ki pa delujejo v ekonomsko soodvisnem okolju. Zato bodo pogosteje uporabljali miroljubne načine za reševanje sporov s svojimi sosedi in drugimi akterji v mednarodni skupnosti, saj jim to omogoča gospodarsko korist, ki iz takšne strategije izhaja, kot to poudarja Friedberg (2005). Absolutni dobički, ki izhajajo iz ekonomskega povezovanja, predstavljajo dovolj veliko spodbudo Kitajski, da s sosedi posluje in se ne vojskuje. Če so torej avtorji v predhodnem podpoglavju (Simon, 1995) opozarjali na to, da so države v okviru bilateralnega sodelovanja vedno zaskrbljene zaradi relativnih dobičkov (ter tega, kako bo nasprotnica svoje povečane zmožnosti iz trgovine uporabila za dominacijo), del avtorjev vzpon Kitajske dojema kot priložnost za svet za maksimizacijo absolutnih dobičkov iz mednarodnega sodelovanja (Hamnett 2018). Hkrati Klintworth (1984) izpostavlja, da ekonomsko razvita in stabilna Kitajska ponuja regiji gotove varnostne koristi, medtem ko so grožnje, ki lahko z ekonomskim vzponom nastanejo, manj verjetne. Unilateralna kitajska prevlada skorajda ni mogoča, ker bo bogatejša Kitajska tudi vse bolj demokratizirana in moderna, kar bo sprožilo le večjo ekonomsko povezanost z njenimi sosedi. Sindrom kitajske grožnje je tako za te avtorje pretiran: navkljub temu, da je Kitajska pripravljena na vojaško modernizacijo, je njen obrambni proračun razmeroma majhen v primerjavi z Japonsko in drugimi velikimi silami (Klinworth in Des Ball 1995), njene vojaške sposobnosti pa so omejene (Shambaugh 1996; Ross, 1997).⁹ Kakršnokoli omejevanje Kitajske bo torej le povzročilo samozuresničujočo prerokbo kitajske agresije in regionalno napetost ter omejilo mednarodno sodelovanje.

Ti avtorji torej zagovarjajo mnenje, da Kitajska ne želi porušiti ravnotežja moči v Pacifiku, temveč le prevzema vlogo velike sile v regiji (Klintworth 1984, 72)¹⁰ in glede na ogromno korist za svojo lastno ekonomsko modernizacijo, ki jo

9 Pri tem je treba opozoriti, da so se ti podatki v zadnjih dvajsetih letih seveda spremenili. Cordesman (2016) v svojem poročilu ocene kitajskega vojaškega proračuna izpostavi prav ogromen preskok glede možnosti Kitajske, predvsem da si to sploh privošči in da lahko svoj vojaški razvoj podpira s svojo tehnološko bazo.

10 Barry Buzan, predstavnik t. i. angleške šole mednarodnih odnosov, v podobnem argumentu poudarja, da je zgodovina kitajskega vzpona dokazala izvedljivost mirnega vzpona in novo usmeritev Kitajske proti večji harmoniji z mednarodno skupnostjo. Pri tem dodaja, da je Kitajska na regionalni ravni danes dojemana bolj pozitivno kot na svetovni (Buzan 2010).

pridobi s stabilnim globalnim okoljem, se tej stabilnosti regionalnega in mednarodnega reda ne bo odpovedala (Ross, 1995). S tem namenom je Kitajska, začevši ob koncu hladne vojne, iskala in razvila sodelovanje s skoraj vsemi azijskimi sosedi, spodbujala regionalno ekonomsko sodelovanje, sodelovala v bilateralnih in multilateralnih dialogih v Aziji, podpisala Pogodbo o neširjenju jedrskega orožja ter se v večini primerov kriz obnašala kot odgovorna članica mednarodnih organizacij – ne nazadnje je postala regionalna sila brez ogrožanja regije (Ross 1995; Shambaugh 2005). Glavno vprašanje v tem primeru torej ni, kako »omejiti« Kitajsko, temveč kako upravljati posledice kitajskega vzpona kot ene od vodilnih držav v svetovni trgovini (Ikenberry 2008b) ter kako zagotoviti, da se medsebojna trgovinska odvisnost nadaljuje gladko in ostane ugodna za vse (Kastner 2007). Odgovor na to ponuja teorija demokratičnega miru, ki pravi, da se Kitajska z višanjem življenjskega standarda usmerja proti politični liberalizaciji in demokratizaciji ter bo zato manj verjetno uporabila vojaško silo za reševanje svojih sporov in uresničevanje svojih ambicij (ibid.). Z drugimi besedami, bolj ko se bo Kitajska povezovala in razvijala, bolj bo soodvisna od sistema in sodelovanja v mednarodnih institucijah in režimih. Razvoj Kitajske in njena integracija v mednarodni sistem bosta ključna za obstoj liberalnega sistema, kar v svojih delih obravnava Ikenberry (2008a; 2008b).

Seveda je kitajski vzpon izziv tako za celotno mednarodno skupnost kot še posebej za Zahod (Xing 2006), vendar je ta veliko manjši kot revna in nerazvita Kitajska. Cable in Ferdinand (1994) na koncu svojega članka za *International Affairs* nazorno pokažeta sliko neuspešne Kitajske: če je svetu težko nasloviti razvojne probleme v državah globalnega juga, mu bo verjetno skorajda nemogoče pomagati državi z več kot milijardo prebivalcev. Šibak kitajski režim bi bil bolj nacionalističen, zaprt sam vase in bi povzročil nestabilnost v celotni regiji, trdi Klintworth (1984), politični in ekonomski kolaps države pa bi povzročil krizo regionalnih in celo svetovnih dimenzij (posledice takšnega propada bi bila politična nestabilnost, begunska kriza ipd.). Klintworth nadalje izpostavlja, da bi glede na ta dva scenarija razvita in močna Kitajska bolj služila regiji (ibid.).

4 Pomembnost konteksta ter regionalne identitete

Tretja velika razprava, ki se je v zvezi z (mirnim) vzponom Kitajske vzpostavila med znanstveniki v disciplini mednarodnih odnosov (Qin 2003; Shih 2005), se naveže na že omenjen argument koristni, ki jih lahko Kitajska pridobi skozi integracijo v mednarodne institucije, ki v zameno regulirajo kitajsko mednarodno obnašanje, hkrati pa ti isti avtorji poudarjajo, da je kitajsko obnašanje v mednarodni skupnosti posledica strateške kulture in državne identitete, notranjih

razvojev in težav, vpliva nedržavnih akterjev na domačo politiko ipd. Tako, npr., Johnston (2003) z natančnim empiričnim pregledom skozi vzpostavljene kriterije in sodelovanja Kitajske v mednarodni skupnosti glede globalnih vprašanj (natančneje, kitajskega sodelovanja v mednarodnih institucijah) sklene, da je na podlagi tega težko generalizirati možni kitajski ekspanzionizem, ki se v določenih varnostnih situacijah pokaže (npr. v primeru Tajvana), po drugi strani pa je Kitajska bolj kot kadarkoli prej vpletena v delovanje mednarodnih institucij. Pri tem poudarja, da jezik, ki ga akterji v mednarodni politiki, ki se vzpona Kitajske bojijo, uporabljajo, lahko prispeva k poslabšanju sindroma kitajske grožnje oz. k povečanju varnostne dileme med državami (Johnston 2007; 2013). Acharya (2011), Qin in Ling (2008) se pri svojem razumevanju vzpona Kitajske osredotočijo na koncept identitete države, ki oblikuje njeno mednarodno vedenje in interese (Wang in Blyth 2013). To zajema vrednote, lokalne norme in pravila (Acharya 2011), ki vplivajo na sprejemanje ali zavračanje mednarodnih norm, pa tudi njene domače razmere in spremembe v domači politiki, ki močno vplivajo na zunanjepolitično delovanje Kitajske. Qin in Ling (2008), npr., razčlenita reforme Kitajske od osemdesetih let prejšnjega stoletja dalje ter pojasnita, da je Kitajska svoj odnos do obstoječega svetovnega reda spremenila, saj je v tem prepoznala potreben pogoj za napredek lastnega gospodarskega razvoja. Drugi avtorji (Hollihan 2014) se pri vrednotenju vzpona Kitajske osredotočijo na mehko moč države, vlogo medijev (ibid.), moč diskurza in javne diplomacije (Lee, 2016), skozi katero bolj natančno nadalje opredeljujejo identiteto te države. Kolektivna identiteta je torej koncept, s katerim avtorji (Acharya 2014) razlagajo vzpon Kitajske in njeno vlogo v odnosu med državami, še posebej v Aziji sami.

Acharya (2018) nadaljuje, da trenutni pogledi na vzpon Kitajske ignorirajo azijski odpor do zahodnih konceptov in pristopov k regionalizmu, predvsem vzpostavljanju regionalnega reda v Aziji po hladni vojni, ter zanemarjajo tipično azijske pristope k vladanju, izražene skozi organizacije, kot je Asean (Acharya 2014; Acharya in Buzan 2017). Ti avtorji ponudijo kritiko avtorjev v predhodnih dveh poglavjih, saj vzpostavljajo zahodne epistemološke in ontološke predpostavke v geografsko okolje (npr. odnos med državami, družbena hierarhija), kjer so te predpostavke popolnoma drugačne, in tako vzpostavi zahodne avtorje kot prevladujoče v znanstvenem diskurzu tudi zunaj Zahoda. Namesto tega se osredotočajo na nove pristope s poudarkom na kulturi, ki oblikuje ozadje neke skupnosti in uporabljajo sino-centristične pristope (Kang 2003; Qin 2010; Qin 2016) za konceptualizacijo današnjega varnostnega reda v regiji ter poudarjajo nove enote (npr. *Warring States*, tributarni sistem in *tianxia*) kot bazo za novo konceptualizacijo (Qin 2010).

5 Iskanje presečišč

Članek se osredotoča na pregled debat o vzponu Kitajske in pomenu tega vzpona skozi vodilne argumente avtorjev v znanstveni skupnosti, pri čemer lahko razločimo, da gre za:

- ekonomske,
- varnostno-vojaške,
- ideološke oz. normativne argumente.

Del znanstvenikov interpretira rast Kitajske kot posledico sprememb v strukturi v obdobju po koncu hladne vojne – ekonomski argument je skozi njihove oči pomemben le toliko, kolikor omogoči relativno rast države v mednarodni skupnosti, v primerjavi s trenutno velesilo. Pri tem nekateri avtorji sicer izpostavijo posledice, ki jih sama ekonomska rast vzpostavi za druge akterje (države in velike sile) v mednarodni skupnosti, vendar na ekonomsko rast v osnovi gledajo kot na podporo varnostno-vojaškemu argumentu: nacionalnemu interesu države v vzponu, Kitajske, s katerim lahko država vzpostavi ravnotežje moči v mednarodni skupnosti v svojo korist. Ideološki oz. normativni element je podpora le temu: zaznamuje odnos med dvema nasprotnika in se obema pomaga samo-identificirati nasproti drugemu. Spet drugi postavljajo v ospredje ekonomski argument: spreminjajoča se mednarodna struktura po koncu hladne vojne je omogočila bolj ugodno oz. stabilno okolje za kitajski gospodarski razvoj in možnost odprtja ekonomije, ki ga avtorji dojemajo kot ključni pogoj za napredek. Tako prvi kot drugi prepoznajo pomembnost visoke ekonomske soodvisnosti v določanju kitajskega obnašanja v prihodnosti, vendar pri tem prvi ne verjamejo, da lahko ta soodvisnost dejansko zadrži »naravno« obnašanje in interes velike sile, ki je prevzem dominantne vloge v anarhičnem sistemu. Še več, soodvisnost lahko poveča možnost konflikta med Kitajsko in njenimi sosedami, ko Kitajska postane bolj odvisna od zunanjih virov. Zato v tem primeru poudarjajo, da Kitajski gospodarskega partnerstva s Tajvanom in Aseanom ni preprečilo, da bi se obnašala agresivno v Tajvanski ožini ali Južnokitajskem morju. Del avtorjev pa ta varnostno-vojaški element zanemari kot tudi ideološko-normativnega, ki je pomemben le, če omejuje ekonomsko sodelovanje. Dokler ideološki oz. normativni element delujeta v podporo ekonomskemu sistemu, ohranjata regionalno močno Kitajsko, ki je dovolj stabilna, da se udelejuje v ekonomskem sodelovanju s svojimi sosedami in državami po svetu, ga ne opredeljuje kot problematičnega. Hkrati je ideološki argument lahko pomemben za povečevanje soodvisnosti in stabilnosti: Kitajska bo skozi liberalistične oči s postopnim dvigom življenjskega standarda ter modernizacijo ekonomije počasi postajala vse bolj demokratična, kar pomeni postopno več stabilnosti, sodelovanja in

soodvisnosti v skladu s teorijo demokratičnega miru, v kateri se demokracije med seboj ne vojskujejo.

V zadnjem sklopu je članek ponudil pregled avtorjev, ki po drugi strani predstavlja presečišče med ekonomskim in varnostno-vojaškim argumentom, z močno ideološko oz. normativno podlago: pri tem ne išče prepada med Kitajsko in drugim, temveč raje poudarja kitajske posebnosti (*exceptionalism*) in na tem gradi osnovo za razumevanje zunanjepolitičnih odločitev države. V okviru tega se osredotoča na socializacijo države v mednarodni skupnosti in difuzijo norm (ali manko te) na podlagi kolektivne identitete regije, države, naroda ipd. Pri tem članek opozarja tudi na novejši model oz. percepcijo na rast Kitajske, ki izhaja iz kitajskih avtorjev samih, s podporo nekaterih zahodnih avtorjev (npr. Johnston). Ta temelji tako na materialni kot na ideološki strukturi, hkrati pa poudarja pomembnost domačih normativnih elementov (npr. kulture, zgodovine, unikatnih enot družbe in sistemov iz preteklosti, nacionalizmu), regionalnih dinamik moči in regionalizacij s poudarkom na lokalnih agentih v strukturi kot tudi na regionalnih institucijah ter obojestranskim dialogom med lokalnim in globalnim.

Iz napisanega torej lahko strnemo naslednje:

Avtorji	Kategorija	Argumenti
Bernstein in Munro 1997; Carpenter 2005; Mearsheimer 2006; 2010; 2011; 2014; Krauthammer 1995; Waldron 2005; Kristof 1993; Layne 2018; Roy 1996; Kim in Gates 2015; Allison 2017; Garver 1992, Friedman 1997; Ross 2000; Whiting 2001; Hutchings 2001; Kugler 2006; Goldstein 2007; Christensen 1999; Fravel 2010 idr.	Ekonomski argument	Omogoča ugodno strukturo.
	Varnostno-vojaški argument	Rast omogoča revizionizem in ekspanzijo, povečuje pa možnost za konflikt.
Li 1999; Friedberg 2005; Simon 1995; Hamnett 2018; Klintworth 1984; Klinworth in Des Ball 1995; Shambaugh 1996; Ikenberry 2008a, 2008b; Kastner 2007; Buzan 2018; Xing 2006; Cable in Ferdinand 1994; Kang 2007 idr.	Ideološki oz. normativni argument	Ustvarja razliko med njimi in nami.
	Ekonomski argument	Soodvisnost in mednarodno sodelovanje skozi trgovino
	Varnostno-vojaški argument	S povečano soodvisnostjo je tveganje za spopad manjše (bolj verjeten miren vzpon).
	Ideološki oz. normativni argument	Teorija demokratičnega miru, sicer zanemarjena, v kolikor ne zavira gospodarskega sodelovanja.

Avtorji	Kategorija	Argumenti
Qin 2003; 2010; 2011; Shih 2005; Johnston 2003; 2007; 2013; Wang in Blyth 2013; Acharya 2011; 2014a; 2014b; Ling 2008; Hellihan 2014; Lee 2016; Turner 2013; Zha 2005 idr.	Ekonomski argument	Soodvisnost in sodelovanje, vključenost v institucije
	Varnostno-vojaški argument	Drugačen način reševanja sporov in miren vzpon Kitajske
	Ideološki oz. normativni argument	Socializacija, difuzija mednarodnih norm in regionalne posebnosti
Acharya 2014; Qin 2010, 2016; Shih 2015; Fei 2005; Nisbett 2003; Hall in Ames 1987; King 1985; Liang 1949/2011; Hwang 1987; Zhai 2005; Pye 1968; Cheng 1991; Tu 2008 idr.	Ekonomski argument	Soodvisnost in sodelovanje, vključenost v institucije
	Varnostno-vojaški argument	Miren vzpon Kitajske
	Ideološki oz. normativni argument	Pomembnost domače kulture, zgodovine (epistemološke predpostavke za razumevanje delovanja mednarodne skupnosti so drugačne), lokalno-globalni dialog.

Hkrati zaradi manka tovrstnih pregledov na obstoječa znanstvena dela nekatere predpostavke avtorjev, navedenih v prejšnjih treh podpoglavjih, niso zadostno izzvale s strani preostalih avtorjev, kar poraja nadaljnja vprašanja. Za primer lahko vzamemo postavke o vstopu Kitajske na oder velesil oz. v nekaterih primerih nastanek kitajske hegemonije: Kristof (1993), Krauthammer (1995), Mearsheimer (2010) tako, npr., poudarjajo kitajski vstop na področje hegemonije, ne navedejo pa kriterijev za ta status – Johnston (2003) z metodo preverjanja empiričnih predpostavk, uporabljenih v (realističnih) argumentih, v svojem delu razkrije, da so takšne generalizacije pogosto simplistične in generalizirane, zato so takšne študije zagotovo potrebne v nadaljnjem raziskovanju vzpona velikih sil, kjer bi koristila tudi interdisciplinarnost (npr. študij zgodovine, histografije, zgodovine idej) za predstavljanje širše in celostne slike nove vloge Kitajske v svetovnem sistemu. Podobno se poraja vprašanje, ali je vlogo Kitajske danes mogoče primerjati, npr., s peloponeško vojno (Allison 2017) – Allison v tem primeru navede 16 primerov vzpenja-joče se sile, med katerimi jih je 12 privedlo do konflikta, in s tem podpre svojo hipotezo t. i. »Tukididove pasti«. Vendar pa podrobna analiza pokaže (MacDougall 2017), da je Allison v njegovem predhodnem članku za Atlantic (Allison 2015) uporabil drugačen primer, ki ga je pozneje izpustil iz raziskave in nadomestil z drugimi primeri – kar znova poraja vprašanje rigidnosti pri

izbiri empiričnih podatkov in njihovo »sestavljanje« (če se navežemo na Kuhn 1970).¹¹ Tudi zgodovinarji (Vivian 2017) poudarijo podobno pomanjkljivost primerjave vzpona Kitajske s strukturo konflikta v antični Grčiji: primerjava ponuja 16 zgodovinskih dogodkov v polovici tisočletja, kjer se le trikrat pojavijo nezahodne države (enkrat Kitajska in dvakrat Japonska), kar predstavlja manj kot 8 odstotkov izbranih primerov, pri tem pa njegova analiza svetovnih primerov konfliktov v celoti temelji na ZDA, Evropi, Kitajski in Japonski (torej izpušča vse zgodovinske konflikte na drugih kontinentih). Nujnost zavedanja subjektivnosti pri izbiri, obravnavi in interpretaciji podatkov – tudi potreba po natančnem pregledu argumentov vseh strani prav iz razloga iskanja celostne slike, ki ni utemeljena le na eni seriji predpostavk določene teoretične šole – je poudarjena s strani Jacksona (2011), sledi pa ji tudi Ferguson (2015).

Opazimo lahko tudi, da med izbranimi najbolj citiranimi avtorji (ki jih ta članek metodološko obravnava) prevladujejo ameriški in evropski znanstveniki, kar posredno onemogoča osvetlitev in popularizacijo svetovnih (npr. kitajskih) pogledov na vzpon Kitajske. To je opaženo tudi s strani nekaterih omenjenih avtorjev (Acharya in Buzan 2007; Acharya 2009; Acharya 2011; Acharya in Buzan, 2017; Qin, 2011), ki poudarjajo nezmožnost pojasnjevanja vzpona Kitajske le skozi zahodne predpostavke. Acharya in Buzan (2007; 2017) predlagata, da bi zahodnim pogledom na vzpon Kitajske močno koristila vključitev drugih izkušenj in zgodovin. To bi umestilo teorijo za razlago dogodkov v tej regiji na predpostavke azijskih in ne evropskih dogodkov ter vključilo v epistemološke predpostavke tudi obstoj fundamentalno drugačnih formatov enot (družb in držav), ki ne ustrezajo zahodnemu vestfalskemu konceptu in katerih vpliv ne more biti razložen s koncepti, ki iz tega zgodovinskega dogodka izhajajo. Kitajski pogled pravzaprav slabo poznamo (Qin 2011), kar predstavlja nadaljnjo raziskovalno priložnost ugotavljanja pozicioniranja kitajskih avtorjev v znanosti o mednarodnih odnosih.¹²

Sklepamo lahko, da naracije v povezavi z vzponom Kitajske in vrednotenje tega vzpona temeljijo na podobnih kategorijah argumentov: pri tem pa jih različni avtorji naslavljajo z različno pomembnostjo oz. jih skorajda popolnoma zanemarijo kot nepomembne. Pri razumevanju vzpona Kitajske mora biti bralec seznanjen s široko paleto teorij, da jih lahko prepozna in uporabi kot orodje pri razvoju razumevanja tematike, ter pojasnil za opažene vzorce.

11 Isti avtor (MacDougall 2017) poudari tudi problematiko primerjanja predjedrske dobe s sedanjo v istem delu.

12 Seveda je to ena od metodoloških omejitev tega članka, saj se osredotoča na vodilne avtorje – kar za vključitev kitajskih avtorjev v analizo predstavlja oviro, o kateri pišeta že Qin (2007) in Callahan (2010).

Kategorizacija je pomembna za zavestno primerjavo in primerno epistemološko skeptičnost: da si noben pojasnjevalni sistem, disciplina ali teorija ne more lastiti te resnice. Po drugi strani pa vsaka nudi svoj vpogled na dogodke in doda delček k celostnemu pluralističnemu razumevanju vzpona velike sile. Smiselne agende za nadaljnje raziskovanje tako predstavljajo tudi možen razvoj interakcij znotraj znanstvene skupnosti in njen razvoj kot celoto (npr. vstop nezahodnih avtorjev, sinteze v smislu sistemskih teorij, ki temeljijo na določenih predpostavkah, srečanja zahodnih in nezahodnih pogledov).

Zahvala

Članek je rezultat raziskovalnega dela v okviru programa »Slovenija in njeni akterji v mednarodnih odnosih in evropskih integracijah št. P5-0177«, ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

Avtorica Nina Pejič je vključena v program »Mladi raziskovalci« in (so)financirana s strani ARRS iz državnega proračuna.

Literatura

- Acharya, Amitav in Barry Buzan. 2007. »Preface: Why is there no non-Western IR theory: reflections on and from Asia.« *International relations of the Asia-Pacific* 7(3): 285–286.
- . 2017. »Why is there no non-western international relations theory? Ten years on.« *International Relations of the Asia-Pacific* 17(3): 341–370.
- Acharya, Amitav. 2009. *Whose Ideas Matter? Agency and Power in Asian Regionalism*. New York: Cornell University.
- . 2011. »Norm Subsidiarity and Regional Orders: Sovereignty, Regionalism and Rule-Making in the Third World.« *International Studies Quarterly* 55, št. 1: 95–123.
- . 2014. *Constructing a security community in Southeast Asia: ASEAN and the problem of regional order*. New York: Routledge.
- . 2018. *The end of American world order*. New York: John Wiley & Sons.
- Allison, Graham. 2017. *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Boston: Houghton Mifflin Harcourt.
- Bergsten, C. Fred, Charles Freeman in Nicholas R. Lardy. 2008. *China's Rise: Challenges and Opportunities*. Washington: Peterson Institute Press.
- Berik, Günseli, Xiao-yuan Dong in Gale Summerfield. 2007. »China's Transition and Feminist Economics.« *Feminist Economics*, 13, št. 3: 1–33.

- Bernstein, Richard in Ross H. Munro. 1997. *The Coming Conflict with China*. New York: A. A. Knopf.
- Breslin, Shaun. 2005. »Power and Production: Rethinking China's Global Economic Role.« *Review of International Studies* 31: 735–53.
- Buzan, Barry. 2010. »China in International Society: Is "Peaceful Rise" Possible?« *The Chinese Journal of International Politics* 3: 5–36.
- Cable, Vincent in Peter Ferdinand. 1994. »China As an Economic Giant: Threat or Opportunity?« *International Affairs* 70, št. 2: 243–61.
- Callahan, William A. 2001. »China and the Globalisation of IR Theory: Discussion of "Building International Relations Theory with Chinese Characteristics".« *Journal of Contemporary China*, 10, št. 26: 75–88.
- . 2005. How to understand China: the dangers and opportunities of being a rising power. *Review of International Studies* 31: 701–714.
- Carpenter, Ted Galen. 2005. *America's Coming War with China: A Collision Course over Taiwan*. New York: St. Martin's Press.
- Christensen, Thomas J. 1999. »China, the US-Japan alliance, and the security dilemma in East Asia.« *International Security* 23, št. 4: 49–80.
- Cordeman, Anthony. 2016. »Estimates of Chinese Military Spending. Centre for Strategic and International Studies.« http://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/160928_AHC_Estimates_Chinese_Military_Spending.pdf
- Ferguson, Niall. 2004. *Empire: How Britain Made the Modern World*. London: Penguin Group.
- Ferguson, Yale H. 2015. »Diversity in IR Theory: Pluralism as an Opportunity for Understanding Global Politics.« *International Studies Perspectives* 16, št 1: 3–12.
- Fravel, Taylor M. 2010. »International Relations Theory and China's Rise: Assessing China's Potential for Territorial Expansion.« *International Studies Review* 12: 505–532.
- Friedberg, Aaron L. 1994. »Ripe for Rivalry: Prospects for Peace in a Multipolar Asia.« *International Security* 18, št. 3: 5–33.
- . 2005. »The future of United States-China relations: Is conflict inevitable?« *International Security* 30, št. 2: 7–45.
- Friedman, Edward. 1997. »Chinese Nationalism, Taiwan Autonomy and the prospects of a larger war.« *Journal of Contemporary China* 6, št. 14: 5–32.
- . 2010. *Power Transition Theory: A Challenge to the Peaceful Rise of World Power China*. London: Routledge.
- Garver, John W. 1992. »China and South Asia.« *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 519, št. 1: 67–85.
- Gertz, Bill. 2000. *The China Threat*. Washington, DC: Regnery Publishing.

- Goldstein, Avery. 2005. *Rising to the Challenge: China's Grand Strategy and International Security*. Stanford: Stanford University Press.
- . 2007. »Power transitions, institutions, and China's rise in East Asia: Theoretical expectations and evidence.« *Journal of Strategic Studies* 30, št. 4–5: 639–82.
- Guzzini, Stefano. 2000. »A Reconstruction of Constructivism in International Relations.« *European Journal of International Relations* 6, št. 2: 147–82.
- Haas, M. Peter. 2016. *Epistemic communities, constructivism and international environmental politics*. London: Routledge.
- Hamnett, Chris. 2018. »A world turned upside down: the rise of China and the relative economic decline of the West.« *Area Development and Policy* 3, št. 2: 223–40.
- Holsti, K. J. 1998. »The problem of change in international relations theory.« Working paper no. 26. Institute of International Relations, The University of British Columbia.
- Hutchings, Graham. 2001. *Modern China: A Guide to a Century of Change*. Harvard: Cambridge.
- Ikenberry, G. John. 2008a. »The Rise of China: Power, Institutions, and the Western Order.« V *China's Ascent*, uredila R. S. Ross in Z. Feng, 89–114. New York: Cornell University Press.
- . 2008b. »The rise of China and the future of the West: Can the liberal system survive?« *Foreign Affairs* 87, št. 1: 23–37.
- Jackson, P. T. 2011. *The conduct of inquiry in international relations: philosophy of science and its implications for the study of world politics*. London: Routledge.
- Jacques, Martin. 2009. *When China Rules the World: The End of the Western World and the Birth of a New Global Order*. London: Penguin Books.
- Johnston, Alastair Iain. 2003. »Is China a Status Quo Power?« *International Security* 27, št. 4: 5–56.
- . 2007. *China in International Institutions, 1980-2000*. New Jersey: Princeton University Press.
- . 2013. »How New and Assertive Is China's New Assertiveness?« *International Security* 37, št. 4: 7–48.
- Kang, David. 2004. »Hierarchy, balancing, and empirical puzzles in Asian international relations.« *International Security* 28, št. 3, 165–80.
- . 2007. *China Rising: Peace, Power, and Order in East Asia*. New York: Columbia University Press.
- Kastner, Scott L. 2007. »When Do Conflicting Political Relations Affect International Trade?« *Journal of Conflict Resolution* 51, št. 4: 664–88.

- Kennedy, Paul. 1987. *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*. New York: Random House.
- Kim, Woosang in Scott Gates. 2015. »Power transition theory and the rise of China.« *International Area Studies Review* 18, št. 3: 219–26.
- Klintworth, Gary. 1984. »Greater China and regional security.« *Australian Journal of International Affairs* 48, št. 2: 211–28.
- Klinworth, Gary in Des Ball. 1995. »China's Arms Buildup and regional security.« V *China as a great power: myths, Realities and Challenges in the Asia-Pacific Region*, uredila Stuart Harris in Gary Klintworth. Melbourne: Longman.
- Krauthammer, Charles. 1995. »Why We Must Contain China.« *Time*, 31. julij, 1995.
- Kristof, Nicholas D. 1993. »The Rise of China.« *Foreign Affairs* 72, št. 5: 59–74.
- Kuhn, T. S. 1970. *The structure of scientific revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kurlantzick, Joshua. 2007. *Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World*. New York: Yale University Press.
- Lampton, M. David. 2008. *The Three Faces of Chinese Power - Might, Money, and Minds*. Oakland: University of California Press.
- Layne, Christopher. 2018. »The End of Unipolarity and the Pax Americana.« *International Affairs* 94, št. 1: 89–111.
- Lee, Paul. 2016. "The rise of China and its contest for discursive power." *Global Media and China* 1, št. 2 (2016): 102–20.
- Li, Xiaohua. 1999. »Power Transition and Stability of the World Order: An Analysis of the 'China Threat' Thesis.« *World Economy and Politics* 13, št. 5: 41–4.
- MacDougall, James. 2017. »Review Essay: Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?« *Parameters* 47, št. 2: 113–16.
- Mearsheimer, J. John. 2006. »China's Unpeaceful Rise.« *Current History* 105: 160–3.
- . 2010. »The Gathering Storm: China's Challenge to US Power in Asia.« *The Chinese Journal of International Politics* 3, št. 4 (): 381–96.
- . 2014. »China's unpeaceful rise.« V *The realism reader*, uredila Colin Elman in Michael Jensen. London: Routledge.
- Miles, James. 2000. »Chinese nationalism, US policy and Asian security.« *Survival* 42, št. 4: 51–73.
- Moses, Jonathon W. in Torbjørn L. Knutsen. 2007. *Ways of Knowing: Competing Methodologies in Social and Political Research*. New York: Palgrave Macmillan.
- Munro, Ross H. 1992. »Awakening Dragon: The Real Danger in Asia Is Coming from China.« *Policy Review* 62: 10–16.

- Organski, Abramo F.K. 1961. »The power transition.« V *International Politics and Foreign Policy*, uredil James Rosenau. York: Free Press.
- Qin, Yaqing in Ling, W. 2008. »Structures, Processes, and the Socialization of Power: East Asian Community-building and the Rise of China.« V *China's Ascent*, uredila R. S. Ross in Z. Feng, 115–38. New York: Cornell University Press.
- Qin, Yaqing. 2007. »Why is there no Chinese international relations theory?« *International Relations of the Asia-Pacific*, 7, št. 3: 313–340.
- . 2010. »International society as a process: institutions, identities, and China's peaceful rise.« *The Chinese Journal of International Politics* 3, št. 2: 129–53.
- . 2011. »Development of International Relations theory in China: Progress through debates.« *International Relations of the Asia-Pacific* 11: 231–57.
- . 2016. »A Relational Theory of World Politics.« *International Studies Review* 18, št. 1: 33–47.
- Ross, Robert S. 1995. »China and the Stability of East Asia.« V *East Asia in Transition: Toward a New Regional Order*, uredil Robert S. Ross, 106–7. Singapur: Institute of Southeast Asian Studies.
- . 1997. »Beijing as a conservative power.« *Foreign Affairs* 76, št. 2: 33–44.
- . 2000. »The 1995-96 Taiwan Strait Confrontation: Coercion, Credibility, and the Use of Force.« *International Security* 25, št. 2: 87–123.
- Ross, S. Robert in Zhu Feng. 2008. *China's Ascent*. New York: Cornell University Press.
- Roy, Denny. 1996a. »China's Threat Environment.« *Security Dialogue* 27, št. 4: 437–48.
- . 1996b. »The "China Threat" Issue: Major Arguments.« *Asian Survey* 36, št. 8: 758–71.
- Shambaugh, David. 1996. »China's Military: Real of Paper Tiger.« *The Washington Quarterly* 19, št. 2: 19–36.
- . 2004/2005. China Engages Asia: Reshaping the Regional Order. *International Security* 29, št. 3: 64–99.
- . 2006. »Coping with a Conflicted China.« *The Washington Quarterly* 34, št. 1: 7–27.
- Shih, Chih-yu. 2005. »Breeding a Reluctant Dragon: Can China Rise into Partnership and Away from Antagonism?« *Review of International Studies* 31: 755–74.
- Simon, Sheldon W. 1995. »Realism and neoliberalism: international relations theory and Southeast Asian security.« *The Pacific Review* 8, št. 1: 5–24.

- Timperlake Edward in William Triplett II. 1999. *Red Dragon Rising*. Washington, DC: Regnery Publishing.
- Turner, Oliver. 2013. »'Threatening' China and US security: The International Politics of Identity.« *Review of International Studies* 39, št. 4: 1–22.
- Vivian, Anthony. 2017. »Review Essay: Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?« <https://escholarship.org/uc/item/686115z1>
- Waldron, Arthur. 2005. »The Rise of China: Military and Political Implications.« *Review of International Studies* 31: 715–33.
- Wang, Q. K. in Mark Blyth. 2013. »Constructivism and the study of international political economy in China.« *Review of International Political Economy* 20, št. 6: 1276–99.
- Whiting, Allen S. 2001. »China's Use of Force, 1950–96, and Taiwan.« *International Security* 26, št. 2: 103–31.
- . 1995. »Chinese Nationalism and Foreign-Policy after Deng.« *The China Quarterly* 142: 295–316.
- Xing, Li. 2016. *The Rise of China and the Capitalist World Order*. London: Routledge.
- Yee, Herbert in Ian Storey. 2002. *The China Threat: Perceptions, Myths And Reality*. London: Routledge.
- Zha, Daojong. 2005. »Comment: Can China Rise?« *Review of International Studies* 31: 775–85.